

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**Potencijali razvoja avanturističkog turizma u
Zadarskoj županiji**

Mentor:
Doc.dr.sc. Petrić Lidija

Student:
Antea Dražina

Split,rujan, 2017.

SADRŽAJ:

1. UVOD	3
1.1. Predmet i cilj rada	3
1.2. Struktura rada i metode istraživanja	3
2. POJMOVNO ODREĐENJE I OSNOVNA OBILJEŽJA AVANTURISTIČKOG TURIZMA	4
3. RAZVOJ AVANTURISTIČKOG TURIZMA.....	8
3.1. Razvoj i trendovi u svijetu	8
3.2. Razvoj i trendovi u RH	10
3.2.1. Institucije.....	12
3.2.2. Zakonodavna regulativa.....	13
4. AVANTURISTIČKI TURIZAM ZADARSKE ŽUPANIJE	14
4.1. OPĆI PODACI O ZADARSKOJ ŽUPANIJI.....	14
4.1.1. Geografski položaj i prometna povezanost.....	15
4.1.2. Klima.....	15
4.1.3 Prirodno okruženje.....	15
4.1.4. Kulturno-povijesna baština	16
4.1.5. Stanovništvo.....	18
4.1.6. Karakteristike potražnje za avanturističkim turizmom u Zadarskoj županiji	19
4.2. Ključni turistički resursi i lokaliteti za razvoj avanturističkog turizma	20
4.3. Pregled aktualne ponude avanturističkog turizma i popularne aktivnosti.....	23
4.3.1. Sigurnosni aspekti avanturističkog turizma	27
5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE	29
6. ZAKLJUČAK.....	32

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Avanturistički turizam jedan je od najbrže rastućih kategorija turizma koji se u posljednjih nekoliko godina eksponencijalno razvija u cijelom svijetu ali i u Republici Hrvatskoj. U potrazi za jedinstvenim iskustvima, turisti se okreću avanturističkom turizmu i destinacijama koje su još uvijek nedovoljno otkrivene. Suvremeni turist suočen i potaknut različitim životnim uvjetima, traži više od pasivnog odmora i preferira dodatni sadržaj i atrakcije kako bi obogatio svoje slobodno vrijeme i posjet određenoj destinaciji povezao s doživljajem.

Zadarska županija sa svojim prirodnim obilježjima, izvrsnim geografskim položajem i prometnom povezanošću, bogatom kulturno-povijesnom i prirodnom baštinom te sa svim ostalim turističkim resursima ima sve predispozicije za razvoj avanturističkog turizma koji je još uvijek nedovoljno valoriziran na tom području. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore, u Zadarskoj se županiji 10,6% ukupnih prihoda ostvaruje u turizmu koji istovremeno zapošljava 13,7% djelatnika što potvrđuje činjenicu da je turizam jedan od glavnih generatora gospodarskog razvoja na ovom području.

Predmet rada analiza je razvojnih potencijala avanturističkog turizma i njegova implementacija u postojeću turističku ponudu Zadarske županije. Analizom resursno-atrakcijske osnove i trendova u turizmu, oslanjajući se na koncept održivog razvoja i uključivanjem svih dionika temeljni cilj je istražiti resurse i potencijale kroz različite forme avanturističkog turizma u Zadarskoj županiji.

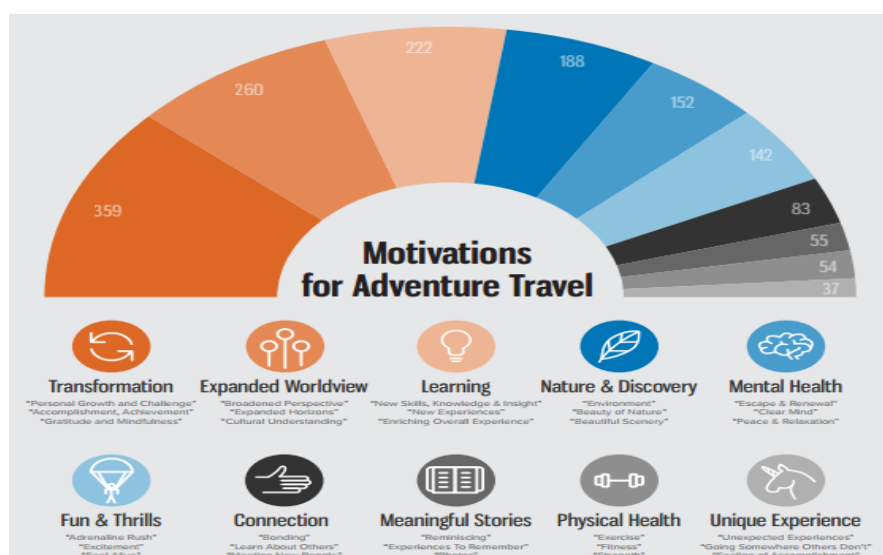
1.2. Struktura rada i metode istraživanja

Rad je podijeljen na nekoliko dijelova. U uvodu su predstavljeni predmet i ciljevi rada. Drugo poglavlje daje teorijski osvrt na avanturistički turizam. Treći dio rada prikazuje razvoj i trendove avanturističkog turizma u svijetu i RH. Kroz četvrto poglavlje iznose se glavna obilježja Zadarske županije i potencijali koje ona pruža za implementaciju avanturističkog turizma u turističku ponudu. Peti dio analizira rezultate empirijskog istraživanja i daljnje preporuke. U zaključku se rezimira cjelokupno istraživanje te se daje završni osvrt na obrađenu tematiku. Na kraju su navedeni literatura i prilozi. U radu je korištena metoda takozvanog desk istraživanja te empirijsko istraživanje u obliku intervjua. Korištena literatura su internetski izvori, strateški dokumenti te različite studije i članci istraživanja s područja avanturističkog turizma.

2. POJMOVNO ODREĐENJE I OSNOVNA OBILJEŽJA AVANTURISTIČKOG TURIZMA

Do danas još uvijek ne postoji jedinstvena definicija avanturističkog turizma u UNWTO literaturi, ali ipak *Adventure Travel Trade Association(ATTa)* definira avanturistički turizam kao putovanje koje uključuje najmanje dva od sljedeća tri elemenata: fizička aktivnost, prirodno okruženje i kulturno uranjanje. Iz globalne perspektive, avanturistički turizam smatra se kao turizam koji poštuje prirodne i kulturne vrijednosti destinacije, ekonomski je održiv te socijalno pravedan jer štiti najugroženije skupine.¹ Avanturistički se turizam u posljednjem desetljeću razvija vrtoglavom brzinom i postaje jedno od vodećih područja prihoda, ali i interesa današnje turističke industrije.

U posljednjih desetak godina promijenili su se motivi avanturističkih putnika. *Adventure Travel Trade Association(ATTa)* je 2005. godine u suradnji sa znanstvenicima sa Michigan instituta provela istraživanje o avanturističkim putovanjima i motivima tih putovanja. Prema istraživanju izrazito značenje pridavalo se spoju prirode, fizičke aktivnosti i kulture, a turisti su poseban naglasak stavljali na rizik. Međutim, turizam je dinamičan sektor u kojem se neprestano mijenjaju trendovi i navike potrošača. Danas je rizik zanemaren, a naglasak je na prirodnom okruženju, istraživanju i učenju, povezivanju s drugima i jedinstvenim iskustvima. Avanturističko putovanje sve više postaje osobno iskušanje koje se temelji ne samo na fizičkoj sposobnosti već je prožeto emocionalnom i duhovnom percepcijom.

Slika 1: Motivi avanturističkih putovanja

Izvor: ATTA, <https://www.adventuretravel.biz/research/the-new-adventure-traveler/> (pristupljeno 30. srpanj, 2017)

¹ T. Rifai, UNWTO Global Report on Adventure tourism (pristupljeno 30. srpanj, 2017)

Često se avanturistički turizam poistovjećuje sa sportskim turizmom. Njihova povezanost leži u činjenici da i jedan i drugi selektivni oblik turizma podrazumijevaju aktivno bavljenje i sudjelovanje u različitim aktivnostima tijekom boravka u destinaciji. S druge strane, razlika između avanturističkog i sportskog turizma je u tome što avanturistički turizam podrazumijeva bavljenje raznim aktivnostima koje nemaju uvijek metodološke osnove, za razliku od sportskih koje su metodološki uvjetovane. Primjerice jedrenje kao sportska disciplina podrazumijeva točno određene procese i postupke odrađivanja aktivnosti, za razliku od alternativnih oblika razonode na moru koji nisu i ne moraju biti metodološki uređeni, npr. daskanje ili vožnja jet ski-jem. S obzirom da turistički sadržaj podrazumijeva zadovoljavanje različitih turističkih aktivnosti, u okviru sportskog turizma počeo se razvijati avanturistički, kao alternativa postojećem. Može se reći da je avanturistički turizam određen alternativnim aktivnostima pojedinaca koji pred sebe stavljaju nove izazove u želji za jedinstvenim iskustvima i zabavom.

U odnosu na ponašanje sudionika, avanturistički turizam dijeli se na dvije glavne kategorije: hard ili tvrde aktivnosti te soft ili meke aktivnosti. Često se vode rasprave oko toga koje aktivnosti pripadaju pojedinim skupinama, ali se najčešće identificiraju prema osnovnoj djelatnosti. U soft kategoriju ubrajaju se blaže sportsko turističke forme koje su pogodne za sve uzraste s manje mogućih opasnosti pa i adrenalina, kao što su pješaćenje, kamping, jahanje, biciklizam, skijanje na vodi i sl., dok su aktivnosti u hard kategoriji znatno zahtjevnije i najčešće su namijenjene samo članovima odgovarajućih udruga i klubova. U ove oblike spadaju različite forme alpinizma, speleologije, ronilaštva i drugih zahtjevnijih aktivnosti na moru i vodama. Također, avanturistički turizam može se klasificirati i prema mjestu održavanja, pa razlikujemo aktivnosti na vodi, na zemlji i u zraku.

Tablica 1: Klasifikacija avanturističkih aktivnosti

AKTIVNOST	KATEGORIJA
Arheološka istraživanja	SOFT
Pješaćenje (Trekking)	SOFT
Promatranje ptica	SOFT
Kampiranje	SOFT
Biciklizam	SOFT

Kajaking	SOFT
Kanuing	SOFT
Lov	SOFT
Podvodni ribolov	SOFT
Planinarenje	SOFT
Jahanje	SOFT
Rafting	SOFT
Istraživačke ekspedicije	SOFT
Foto Safari	SOFT
Ronjenje s bocom	SOFT
Surfanje	SOFT
Skijanje/ Daskanje	SOFT
Jedrenje	SOFT
Slobodno penjanje (Free Climbing)	HARD
Vožnja brdskim biciklom (Mountainbikeing)	HARD
Špiljarenje	HARD
Penjanje	HARD
Ronjenje na dah	HARD
Skijanje na vodi	HARD
Daskanje na vodi (Kitesurfing)	HARD
Jedrenje na dasci	HARD
Paragliding	HARD
Skakanje s užetom (Bungee jumping)	HARD

Izvor: Prikaz autora

U posljednje vrijeme se kao posebna vrsta avanturističkog turizma izdvaja teambuilding. To je skup edukativno-rekreativnih aktivnosti koji se koristi u svrhu poboljšavanja međuljudskih odnosa i definiranja uloga unutar timova. Teambuilding programi odlikuju se atraktivnim destinacijama, raznolikim prirodnim okruženjem i nesvakidašnjim situacijama gdje polaznici raspoređeni u timove samostalno strateški planiraju i izvršavaju zadatke. Cilj takvih programa je stvoriti zdravu atmosferu međuljudskih odnosa i povjerenja unutar kompanije koja se svakodnevno odražava na profesionalnom, poslovnom i privatnom planu.²

Slika 2: Teambuilding

Izvor: Internet izvor, <http://cyprusexcursion.com/5-key-benefits-corporate-team-building/> (pristupljeno 3. rujan, 2017)

---

² K. Rukavina, <http://www.poslovni.hr/teambuilding> (pristupljeno 3. rujan, 2017)

3. RAZVOJ AVANTURISTIČKOG TURIZMA

3.1. Razvoj i trendovi u svijetu

Povijest avanturističkog turizma može se promatrati kroz različite selektivne oblike, kao što je primjerice lov koji seže još od nastanka ljudske vrste kada ga je čovjek koristio u svrhe preživljavanja. Međutim, početak pravih avanturističkih putovanja veže se uz znanstvena i geografska istraživanja, te kolonijalizaciju. Pioniri takvih putovanja su zasigurno Marco Polo, Kapetan James Cook i Sir Ernest Shackleton. Sredinom 19.st. pomiču se granice avanturizma prvim usponom na Matterhorn 1865. i spuštanjem niz rijeku Colorado 1869. godine. Nedugo nakon toga, formirane su dvije institucije koje su još uvijek aktivne. Prva je National Geographic Society, osnovana 1888. godine kojoj je cilj promicati i širiti geografsko znanje. Druga je Explorers Club osnovana 1904. godine koja promiče znanstvena istraživanja kopna, mora, zraka i prostora. Sredinom 1950-ih prvi avanturistički pothvati počeli su privlačiti pažnju na svjetskoj razini i inspirirati mnoge da se upuste u nepoznato i započnu vlastite ekspedicije. Razvoju avanturističkog turizma prvi su pridonijeli Britanci, a nakon toga se avanturistički turizam proširio i na ostale europske zemlje (Francuska, Belgija, Nizozemska i Njemačka) koje su i danas vodeća emitivna tržišta za avanturistički turizam. Najbolji primjeri zasigurno su uspon Maurice Herzog na Annapurn 1950. te uspon Sir Edmunda Hillary-a i Tenzig Norgay-a na Mount Everest. Pravi procvat avanturistički turizam doživljava ubrzo nakon Drugog svjetskog rata, zbog viška vojne opreme kao što su džipovi, šatori i splavovi, koji su se jednostavno mogli prilagoditi za civilnu uporabu. Sredinom 20. stoljeća počinje masovni turizam u Europi, te se razvijaju prve putničke agencije specijalizirane za avanturistički turizam: *Nouvelles Frontières u Francuskoj i DAV Summit Club u Njemačkoj*. Također, neistražena područja postaju dostupnija i sigurnija zahvaljujući razvoju prometa i medicine, a razvoj tehnologije i upotreba GPS-a uvodi novu revoluciju u turističku industriju.

Kroz posljednje desetljeće, društvo je svjedok brojnim promjenama u ponašanju potrošača i načinu života. Čovjek suočen različitim životnim situacijama i obvezama, koristi svaki slobodan trenutak za bijeg iz svakodnevnice i rutine. Vidljiv je pomak prema zdravijem načinu života, povećava se ekološka osviještenost, preferira se doživljaj i jedinstvena iskustva. Osim toga, povećava se i svijest za većom kvalitetom proizvoda, odnosno zahtijeva se dodana vrijednost. Avanturisti očekuju iskustvo prožeto rizikom, uzbuđenje i testiranje vlastitih granica i mogućnosti.

Najpoznatije destinacije avanturističkog turizma u svijetu svakako su: Viktorijini slapovi na rijeci Zimbabve, južna Afrika, kanjon rijeke Colorado u SAD-u, Alpska područja u Europi, Nepal, Istočna Azija i Pacifik. Od novijih turističkih destinacija koje svoju turističku ponudu baziraju na avanturističkim aktivnostima posebno se ističu otočje Fidži, Cairns u Australiji, Queenstown na Novom Zelandu, Costa Rica te Antartika. Osim navedenih destinacija, u svijetu se pojavljuje sve veći broj destinacija koje ponudu avanturističkih aktivnosti nude kao svoj primarni turistički proizvod ili kao dodatnu atrakciju za povećanje konkurentnosti na globalnom tržištu. Na ovaj način omogućuju turistima dodanu vrijednost i povećavaju cjelokupnu kvalitetu ponuđenih proizvoda.

Slika 3: Viktorijini slapovi na rijeci Zimbabve

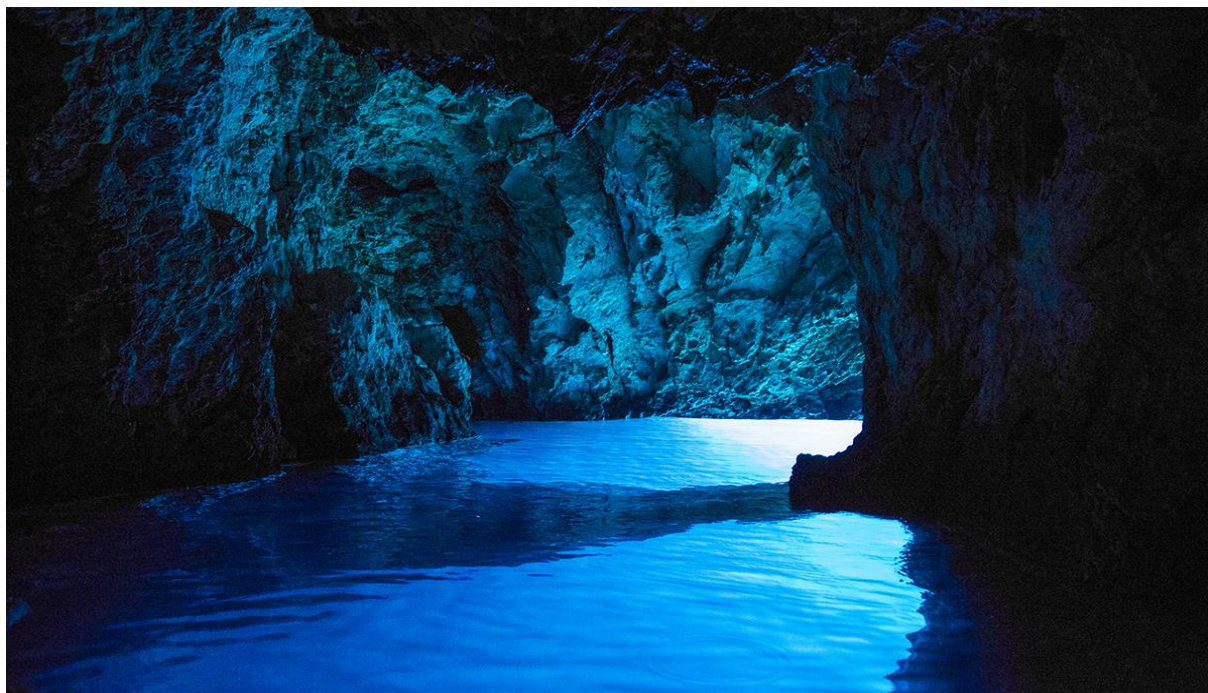
Izvor: Internet izvor, <http://ayliplanet.com/viktorijini-vodopadi/> (pristupljeno 5. rujan 2017.)

3.2. Razvoj i trendovi u RH

S obzirom na prirodna bogatstva i sve komparativne prednosti, Republika Hrvatska posjeduje izvanredne mogućnosti za razvoj avanturističkog turizma koji je na ovom području tek u svom začetku. Turizam u Republici Hrvatskoj može se podijeliti na dva razdoblja: prijeratno razdoblje i poslijeratno razdoblje, nakon osamostaljenja. Prijeratno razdoblje karakterizira masovnost a dominiraju motivi sunca i mora. U razdoblju prije rata osnovani su brojni turistički savezi među kojima su i *Hrvatski planinarski savez* (osnovan 1874. godine) te *Hrvatski jedriličarski savez*. U razdoblju od 1991. do 1995. godine, Hrvatska se našla u Domovinskom ratu i pretrpjela brojne posljedice koje su odrazile i usporile razvoj turizma. Tek nakon rata i osamostaljenja, Hrvatska se okreće selektivnim oblicima turizma koji zadovoljavaju potrebe pojedinaca, među kojima je upravo i avanturistički turizam. Počinju se organizirati prve avanturističke utrke u Hrvatskoj poput Cro-Challenge, Terra Incognita, KI-Challenge i slično. Ovakve manifestacije promovirale su Hrvatsku kao avanturističku destinaciju, potakle domaće stanovništvo na sudjelovanje, utjecale na povećanje broja tvrtki i obrta koji nude avanturističke usluge te potakle rast potražnje i ponude avanturističkih sadržaja i aktivnosti.

U Hrvatskoj se može naći čitav niz destinacija koje pružaju aktivnosti avanturističkog turizma. Za sada se najviše razvijaju alpinizam, rafting, ronjenje i speleologija. Najatraktivnija destinacija avanturizma je zasigurno Nacionalni Park Paklenica koja obuhvaća područje Velike i Male Paklenice, odnosno njihove kanjone urezane u južne padine Velebita. Na relativno malom području susreće se iznimno bogatstvo geomorfoloških pojava i oblika, raznolik biljni i životinjski svijet, atraktivni krajolici i netaknuta priroda. Od ostalih destinacija planinarenja i alpinizma ističu se Velebit, Dinara, Biokovo, Mosor, Medvednica, Samoborsko i Žumberačko gorje, Risnjak te Bijeće i Samarske stijene na Velikoj Kapeli. U raftingu se može uživati na brojnim lokacijama – na rijeci Kupi, Dobri, Mrežnici, Korani, Uni, Cetini te Zrmanji. Akvatorij razvedene obale koja se proteže na 6278 kilometara s brojnim otočićima i skrivenim plažama, jedno od najčišćih i relativno toplo more kojeg odlikuje visoka prozirnost omogućuju aktivnosti ronjenja tijekom cijele godine. Posebno očuvane i iznimno atraktivne lokacije za ronjenje su Nacionalni parkovi Mljet, Brijuni, Kornati te otoci Vis, Lastovo, Korčula, Cres, Krk i Dugi otok. Postoji i mogućnost posjeta špiljama rasprostranjenima po Gorskom kotaru, Istri, diljem Medvednice, Južne Dalmacije i Imotske krajine. Najpoznatije hrvatske špilje su Veternica, Cerovačke špilje te Modra špilja na otoku Biševu. Na popisu svjetskih turističkih uređenih špilja nalaze se sljedeće hrvatske

špilje: Baraćeve špilje u Rakovici, špilja Baredine u Novoj Vasi, špilja Biserujka na otoku Krku, Feštinsko kraljevstvo u Feštini-Žminju, hvarska Grapčeva špilja, Lokvarka u Lokvama, Manita peć na Paklenici, Samograd u Perušiću, dugopoljska špilja Vranjača, fužinska špilja Vrelo i već spomenute Veternica, Cerovačke špilje i Modra špilja.

Slika 4: Modra špilja na otoku Biševu

Izvor: Internet izvor, <http://www.visitecroatia.com/hr/modra-spilja-dragulj-otoka-bisevo/> (pristupljeno 5. rujan, 2017)

Unatoč svim prirodnim resursima, u Hrvatskoj još uvijek nisu dovoljno prepoznati potencijali za razvoj avanturističkog turizma. Ponuda avanturističkih usluga je poprilično disperzirana i dezorganizirana, a promocija je zanemarena i svodi se na sposobnosti nekoliko pojedinaca. Ljubitelji avanturizma najčešće dolaze individualno ili u organizaciji stranih putničkih agencija a riječ je uglavnom o financijski neovisnim ljudima, pripadnicima višeg srednjeg i visokog sloja.

3.2.1. Institucije

Institucije turističkog sustava u Republici Hrvatskoj obuhvaćaju nekoliko tijela na nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini koje doprinose cjelokupnom turističkom razvoju, a unutar tih institucija, postoji i niz organizacija koje su specijalizirane za avanturistički turizam:

- Ministarstvo turizma
- Upravni odjeli za turizam i gospodarstvo pri županiji
- Hrvatska turistička zajednica
- Turističke zajednice županija
- Turističke zajednice mjesta
- Hrvatska gospodarska komora (*Zajednica pustolovnog turizma*)
- Hrvatska obrtnička komora
- Udruga hrvatskih putničkih agencija
- Hrvatska udruga hotelijera i restoratera
- Kamping udruženje Hrvatske

Pri Hrvatskoj gospodarskoj komori djeluje *Zajednica pustolovnog (adventure) turizma* čiji je osnovni zadatak registracija i praćenje avanturističkog turizma. Objedinjuje 70-ak trgovačkih društava i obrta koji su specijalizirani za tzv. adrenalinske programe, iz svih dijelova Hrvatske. Bitno je spomenuti da zajednica u suradnji s *Hrvatskom gorskom službom spašavanja*, kao partnerom u segmentu izvođenja pustolovnih aktivnosti, od 2004. godine provodi obuku o sigurnosti izvođenja avanturističkih aktivnosti te održava radionice za osposobljavanje nositelja i organizatora turističkih sadržaja u prirodi. Cilj je pružiti viši stupanj sigurnosti turistima pri sudjelovanju u avanturističkim aktivnostima koje se uglavnom ostvaruju na nepristupačnim terenima. U ožujku ove godine, u suorganizaciji s HGK je održan prvi međunarodni susret profesionalaca u avanturističkom turizmu *International Adventure Expo (IAE'16)* u Zagrebu, na kojem su se pružatelji avanturističkih usluga imali priliku predstaviti domaćim i inozemnim turoperatorima i putničkim agencijama te svim ostalim dobavljačima roba i pružateljima usluga relevantnih za ovaj vid turizma. Također, ove je godine najveća svjetska organizacija pustolovnog turizma *Adventure Travel Trade Association (ATTA)* organizirala svoju prvu europsku konferenciju pod nazivom *AdventureNEXT Balkan* u Makedoniji, nakon čega je pet hrvatskih pustolovnih

agencija dobilo priliku organizirati studijsko putovanje *Bike, Hike, Taste and Dive in Croatia's Adventures*. Putovanje je bilo namijenjeno stranim turoperatorima i novinarima, a organizaciji su potporu pružile Hrvatska gospodarska komora i Hrvatska turistička zajednica.

3.2.2. Zakonodavna regulativa

Temeljni zakonski propisi koji reguliraju poslovanje u turizmu, a time i avanturistički turizam su:

- **Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma** (NN 152/08): Ovim se Zakonom uređuju sustav turističkih zajednica, ustrojstvo, zadaće i način rada turističkih zajednica, te osnovna načela njihova financiranja i gospodarenja.
- **Zakon o članarinama u turističkim zajednicama** (NN 121/16): Ovim se Zakonom uređuje osnovica i stopa po kojima se obračunava i plaća članarina turističkoj zajednici, način plaćanja članarine, evidencija, obračun i naplata članarine te se utvrđuju kriteriji za razvrstavanje turističkih mjesta u razrede.
- **Zakon o pružanju usluga u turizmu** (NN 152/14): Ovim se Zakonom uređuje način i uvjeti za pružanje usluga u turizmu.
- **Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti** - neslužbeno pročišćeni tekst (NN 121/16): Ovim se Zakonom uređuju način i uvjeti pod kojima pravne i fizičke osobe mogu obavljati ugostiteljsku djelatnost.
- **Zakon o boravišnoj pristojbi** (NN 30/14): Ovim se Zakonom uređuje obveza plaćanja boravišne pristojbe, način utvrđivanja visine boravišne pristojbe, raspoređivanje prikupljenih sredstava boravišne pristojbe, prijava i odjava turista, te druga pitanja od značenja za prikupljanje i raspoređivanje boravišne pristojbe i evidenciju turističkih noćenja.
- **Pravilnik o minimalno-tehničkim uvjetima i načinu pružanja usluga putničkih agencija** (NN 62/96): Ovim Pravilnikom propisuju se minimalno- tehnički uvjeti koje, prema vrsti usluga koje pružaju trebaju ispunjavati putničke agencije, način na koji mogu pružati svoje usluge, te minimalni uvjeti koje mora ispunjavati poslovnica za pojedinu vrstu putničke agencije.
- **Ostali propisi** Republike Hrvatske iz drugih područja važnih za turizam a koji su pod nadležnošću ministarstava.

4. AVANTURISTIČKI TURIZAM ZADARSKE ŽUPANIJE

4.1. OPĆI PODACI O ZADARSKOJ ŽUPANIJI

Zadarska županija smještena je u središnjem dijelu hrvatske obale Jadrana i sa svim svojim potencijalima zauzima važnu poziciju na karti hrvatske turističke ponude. Županija se proteže na 7.276,23 km² (8,3% ukupne površine Hrvatske), od čega 3.643,33 km² otpada na kopneni dio, a 3.632,9 km² na morski dio (Prostorni plan Zadarske županije, 2006). Obuhvaća obalu i otoke sjeverne Dalmacije, ravničarsko područje Ravnih kotara, krševito područje Bukovice, dio ličko-krbavskog brdsko-planinskog područja s Pounjem, krševito područje Velebitskog kanala te planinsko područje Velebita kao prirodnu granicu s kontinentalnom Hrvatskom i Likom. Administrativno, županija graniči sa Šibensko-kninskom, Primorsko-goranskom te Ličko-senjskom županijom. Županija u svom sastavu ima 34 jedinice lokalne samouprave, 6 gradova (Zadar, Benkovac, Biogradn/M, Obrovac, Pag i Nin) i 28 općina (Bibinje, Galovac, Gračac, Jasenice, Kali, Kolan, Kukljica, Lišane Ostrovičke, Novigrad, Pakoštane, Pašman, Polača, Poličnik, Posedarje, Poveljana, Preko, Privlaka, Ražanac, Sali, Stankovci, Starigrad, Sukošan, Sveti Filip i Jakov, Škabrnja, Tkon, Vir, Vrsi i Zemunik Donji). Administrativno središte županije je grad Zadar koji je po veličini peti grad u Republici Hrvatskoj i iznimno važno turističko središte.

Slika 5: Položaj Zadarske županije na karti Republike Hrvatske

Izvor: Internet izvor <https://www.zadarska-zupanija.hr/index.php/polozej-i-osnovne-prostorne-karakteristike-zadarske-zupanije> (pristupljeno 7. rujan 2017)

4.1.1. Geografski položaj i prometna povezanost

Zahvaljujući svom geografskom položaju u središtu Jadrana, Zadarska županija predstavlja važno prometno čvorište koje povezuje sjeverno i južno hrvatsko primorje te Dalmaciju s ostalim dijelovima Hrvatske. Zahvaljujući autocesti A1 Zagreb – Split, državnim, županijskim i lokalnim cestama, te zračnim, primorskim i željezničkim linijama, Zadarska županija ističe se kao destinacija iz koje su lako dostupni raznovrsni turistički sadržaji, nacionalni parkovi i parkovi prirode te brojna kulturno-povijesna područja u bližoj i daljnjoj okolini.

4.1.2. Klima

Prostor Zadarske županije klimatski pripada vrlo ugodnomu sredozemnom podneblju. Otoci i užji priobalni pojas kopna imaju karakteristike prave sredozemne (mediteranske) klime, koja se odlikuje pretežito toplim i suhim ljetima te blagim i kišovitim zimama. Neposredno uz obalni pojas prema zaobalju slijedi submediteranska klimatska zona s vrućim ljetom, oštrijim zimama i s nešto većim dnevnim i godišnjim temperaturama. Glavnina padalina koncentrirana je tijekom jesenskih mjeseci, dok je snijeg rijetkost. Vjetrovi koji dominiraju na ovom području su JI i SZ smjera (jugo,maestral i bura), uglavnom su ugodni te rijetko olujni. Sjeverac (tramuntana), zapadnjak (ponenat) i istočnjak (levant) slabo su učestali, a najrjeđe puše jugozapadnjak (lebić). Temperaturno ugodno područje koje ljeti rashlađuje lagani maestral i ublažava vrućinu i sparinu, veliki broj sunčanih dana te karakteristični vjetrovi, Zadarsku županiju svrstavaju u klimatski vrlo pogodno područje za razvoj selektivnih oblika turizma i produljenje turističke sezone tijekom cijele godine.

4.1.3 Prirodno okruženje

Na prostoru županije i u njejoj neposrednoj blizini nalazi se čak 5 nacionalnih parkova – Paklenica, Kornati, Plitvička jezera, Slapovi Krke i Sjeverni Velebit te 3 parka prirode – Telašćica, Vransko jezero i Velebit. Razvedenost obale, brojni otoci, prirodno bogatstvo voda i šuma te atraktivnost krajolika čini ovu županiju jednom od najatraktivnijih županija koja privlači veliki broj turista i posjetitelja. Zadarski arhipelag najrazvedeniji je hrvatski arhipelag s 4 niza otoka i s 1.300 km obalne crte je najrazvedenija obala na Sredozemlju. Razvedenost obale naglašena je i u podvelebitskom području ušćem rijeke Zrmanje, Novigradskim i Kornatskim morem te Ljubačkim i Ninskim zaljevom. Izuzetno atraktivno obalno područje prepuno je otoka, otočića i hridi. Od većih otoka ističu se Dugi otok, Ugljan, Pag i Pašman dok u manje spadaju Molat, Olib, Iž, Ist, Rivanj, Silba, i dr. Biser Zadarskog arhipelaga nedvojbeno su Kornati koji ujedno čine i jedan od najljepših nacionalnih parkova.

Slika 6: Prirodno okruženje Zadarske županije

Izvor: Internet izvor, <https://www.zadarska-zupanija.hr/> (pristupljeno 7. rujan 2017)

4.1.4. Kulturno-povijesna baština

Brojni arheološki lokaliteti i nalazišta neosporiv su dokaz naseljenosti Zadarske županije još od prapovijesti. Pojavom ilirskih plemena, područje Zadarske županije postalo je najvažnije središte i predvodnik snažnog otpora Liburnskog plemena s jakim gradinskim naseljem Idassa. Kao posljedica Grčke kolonizacije u 4. st. prije Krista, završava Liburnski period, a ovo područje osvajaju i naseljavaju Rimljani. Uključenjem Liburnije u sastav Rimskog carstva i vladavinom cara Augusta, grad Zadar postaje kolonija i glavno središta Liburnije. Brojni artefakti i ostaci građevina iz rimskog razdoblja (ostaci rimskoga foruma, bedema, hramova i drugih građevina) svrstavaju Zadar i Nin, zajedno s ostalim rimskim lokalitetima u županiji u svjetski važne lokalitete za proučavanje antičke prošlosti.³

Širenjem kršćanstva Zadar je postao sjedište biskupije s bazilikom sv. Petra. Padom Zapadnog Rimskog Carstva, prostor županije došao je pod vlast Bizanta, a zbog slavenskih prodora i nakon razaranja Salone (7.st) Zadar je preuzeo funkciju sjedišta Bizantske provincije Dalmacije. Srednjovjekovno razdoblje i kasnija razdoblja novoga vijeka, bila su najburnija. Obilježena su dolaskom Hrvata na ovo područje, vladavinom hrvatskih knezova i kraljeva, ratovima za oslobođenje od Bizanta, ratovima i pobunama protiv Venecije, ratovima protiv

³ Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023., <http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/01/GP-turizma-Zadarske-zupanije.pdf> (pristupljeno 6. kolovoz, 2017)

Turaka te brojnim savezima i slično.⁴ Iako je područje cijele županije iznimno bogato kulturno-povijesnom baštinom, turistički je najznačajnije vrednovana baština na priobalju i otocima, dok je baština Ravnih kotara, Bukovice i ličko-punskog područja još uvijek slabije turistički valorizirana. Danas se vrijedni pokretni spomenici kulture prapovijesnoga i antičkoga razdoblja čuvaju u Arheološkom muzeju u Zadru te u Muzeju antičkog stakla. Područje županije obiluje kulturno-povijesnom baštinom svjetskog značaja koja je izrazito važna i za turističko valoriziranje: Rimski forum (1.st.), crkva sv. Donata iz 9.st. koja je ujedno simbol grada Zadra, crkva sv. Šime (6.st.), crkva sv. Krševana (12.st.), crkva i samostan sv. Marije sa zvonikom iz 1105. g., katedrala sv. Stošije (13.st.), crkva sv. Frane gdje je 1356.g. potpisan Zadarski mir, Narodni trg s Gradskom ložom i Gradskom stražom (16.st.), gradski bedemi s Lučkim i Kopnenim vratima, Trg tri bunara i Trg pet bunara, sveučilišni kompleks s kapelom sv. Dimitrija, brojne palače vile i ostala spomenička baština.

Bitno je i naglasiti prepoznatljivi urbanistički izgled grada (rimski raspored ulica – decumanus i cardo) koji uz tradicionalnu obrtničku djelatnost i kulturne ustanove doprinose stvaranju autentičnog kulturnog identiteta grada Zadra ali i cijele županije. Raznolikost manifestacija i priredbi, te novija umjetnička djelatnost i kulturne atrakcije poput Pozdrava Suncu i Morskih orgulja doprinose osuvremenjivanju turističke ponude i stvaranju selektivnih oblika turizma u županiji. Otoci također obiluju pokretnom i nepokretnom kulturno-povijesnom baštinom koja je sačuvana u obliku gradina, crkvi, gospodarskih i tradicionalnih kuća i naselja, suhozida, solana, kula, podmorskih nalaza te svjetionika.

Slika 7: Morske orgulje

Izvor: Turistička zajednica grada Zadra, <http://www.zadar.travel/hr/> (pristupljeno 7. rujan 2017)

⁴ Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023., <http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/01/GP-turizma-Zadarske-zupanije.pdf> (pristupljeno 6. kolovoz 2017)

4.1.5. Stanovništvo

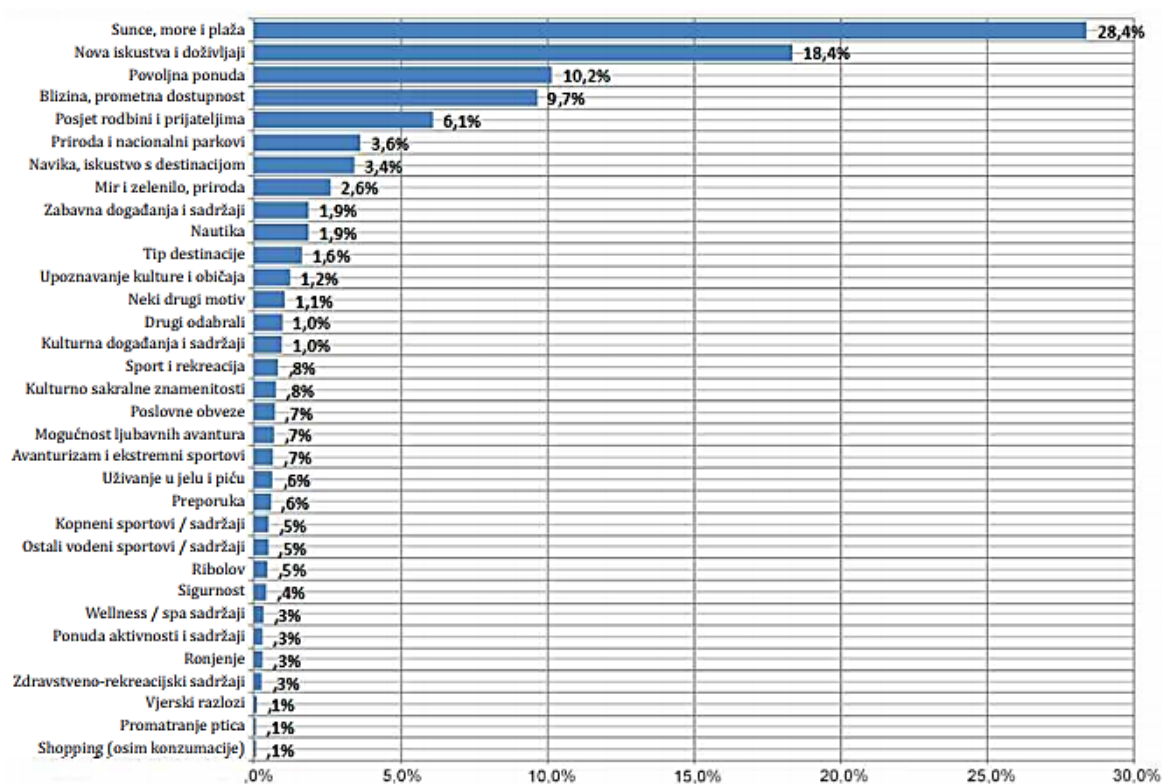
Prema popisu stanovništva iz 2011. godine Zadarska županija ima 170 398 stanovnika od čega 60.25% živi u 6 gradova, a 39.75% u 28 općina. Grad Zadar središte je urbane aglomeracije i urbane regije, te u njemu živi 44,06% stanovništva. Gustoća naseljenosti Zadarske županije iznosi 46,79 stanovnika/km² što je ispod prosjeka RH od 75,81 stanovnika/km² (popis stanovništva, 2011.). Najgušće je naseljeno obalno područje s 239,96 stanovnika/km², znatno rjeđe je naseljeno područje otoka s 31,95 stanovnika/km², dok je zaleđe županije, iako je prostorno najveće ujedno je i najrjeđe naseljeno sa 13,36 stanovnika/km².

Prosječna starost stanovništva u Zadarskoj županiji je 38,9 godina (muškarci 37,5 g., žene 40,2 g.) i malo je niža od prosjeka Hrvatske koji iznosi 39,3 godine. Županija ima iznadprosječnu zastupljenost stanovništva u dobnoj strukturi od 0 do 14 godina, dok u ostalim skupinama prati nacionalnu strukturu (popis stanovništva 2011.). Od ukupno radno sposobnog stanovništva (prema popisu iz 2001. god., njih 132.549 starije je od 15 godina), 19,7% (odnosno 26.108 osoba) radno sposobnog stanovništva ima osnovnoškolsko obrazovanje, dok je 47,9% (odnosno 63.494 stanovnika) ima srednjoškolsko obrazovanje. Znatno manje osoba, njih 10,7% (14.121), ima najmanje višu školu ili stručni studij. Udio osoba s magisterijem i doktoratom znanosti je 0,3%, što je puno niže od hrvatskog prosjeka koji iznosi 0,5%. Unatoč činjenici da je grad Zadar sjedište najstarijeg sveučilišta u Republici Hrvatskoj i ima iznimnu kulturnu tradiciju, obrazovna struktura izrazito je nepovoljna i predstavlja jedan od ograničavajućih činitelja razvoja županije.

4.1.6. Karakteristike potražnje za avanturističkim turizmom u Zadarskoj županiji

U okviru istraživanja stavova turističke potražnje u Zadarskoj županiji koje je provela Turistička zajednica, kao primarni motiv dolaska u Zadarsku županiju turisti su odabrali sunce, more i plažu (28,4%) zatim nova iskustva i doživljaje (18,4%), povoljnu ponudu (10,2%) i blizinu destinacije (9,7%). Avanturistički i ekstremni sportovi kao glavni motiv odabira destinacije još uvijek imaju jako niski udio od 0,7%, dok ih 11,6% turista iskazuje kao dodatni motiv pri odabiru destinacije.⁵

Grafikon 1: Primarni motiv dolaska u Zadarsku županiju

Izvor: Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013. -2023.

<http://www.zadra.hr/wpcontent/uploads/2013/01/GP-turizma-Zadarske-zupanije.pdf> (pristupljeno 7. rujan 2017)

Prema podacima izvješća o radu sa službene stranice NP Paklenica, u 2016. godini Nacionalni park posjetilo je 127 848 posjetitelja. Prema programima, usluge stručnog vođenja koristilo je 810 posjetitelja, turistička vođenja obuhvaćaju 1564 posjetitelja te su održana 385 predavanja.

⁵ Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023., <http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/01/GP-turizma-Zadarske-zupanije.pdf> (pristupljeno 7. rujan 2017)

4.2. Ključni turistički resursi i lokaliteti za razvoj avanturističkog turizma

Niska i razvedena obala, s brojnim otocima, uvalama i plažama tvore atraktivne krajobraze u Zadarskoj županiji, koji su već prepoznati i turistički valorizirani te se u njima provode brojne turističke aktivnosti. Neosporno je da je more osnovni turistički resurs na kojem se temelji turistička ponuda na ovom području. Obilježja mediteranske klime, razvedenost obale i iznimno pogodni vjetrovi zadarski i biogradski kanal čine vrlo atraktivnim i pogodnim za nautički turizam, i na kojima se već održavaju brojne regate sa međunarodnim sudjelovanjima. Podmorje otoka posebno je bogato ribom te ostalom podmorskom florom i faunom koja čini osnovu za razvoj ronilačkog i ribolovnog turizma.

Slika 8: Ronjenje s bocama

Izvor: Internet izvor, <http://www.zadar.hr/hr/ronjenje/> (pristupljeno 12. kolovoz 2017)

Uz more važan turistički resurs predstavlja i Vransko jezero koje je zaštićeno kategorijom Parka prirode, a ujedno je i ornitološki rezervat uvršten na listu važnih ornitoloških područja u Europi (Important Bird Areas in Europe). Područje cijelog PP Vransko jezero predstavlja jedinstveni mediteranski močvarni krajolik u neposrednoj blizini morske obale koji, zajedno s florom i faunom i bogatstvom kulturno-povijesne baštine tvori turistički vrlo atraktivno područje. S ostalim ornitološkim područjima (zaobalje biogradske rivijere, područje Ninske solane i Bokanjačkog blata, Silbanski greben) stvaraju preduvjete za razvijanje turističkih aktivnosti promatranja ptica (birdwatching). Otoci kao i zaobalje, bogati su sitnom divljači što stvara mogućnost razvijanja lovnog turizma.

Slika 9: Park prirode i ornitološki rezervat Vransko jezero

Izvor: Internet izvor, <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/> (pristupljeno 12. kolovoz 2017)

Područje južnog Velebita, kao brdsko planinsko područje, prepoznatljivo je po kanjonima Velike i Male Paklenice koji su zbog svojih geomorfoloških i ostalih vrijednosti zaštićeni u kategoriji Nacionalnog parka. Ostali dio Velebita nalazi se pod zaštitom u kategoriji Parka prirode. Cijelo područje bogato je brojnim krškim fenomenima oblikovanih pod utjecajem podzemnih voda što ga definitivno čini prijestolnicom avanturističkog turizma Zadarske županije. Najčešće aktivnosti koje se provode su špiljarenje (speleologija), planinarenje i alpinizam, trekking, jeep safari te brdski biciklizam. Najpoznatije i za turistički obilazak prilagođene špilje su Manita peć i Modrić špilja.

Slika 10: Nacionalni park Paklenica

Izvor: Internet izvor: <http://www.np-paklenica.hr/> (pristupljeno 12. kolovoz 2017)

Kroz krševiti krajobraz Bukovice teče rijeka Zrmanja, najvažnija rijeka za područje cijele Zadarske županije. Njezina posebnost leži u činjenici da je jedina rijeka u Hrvatskoj čija se službena rafting/kajak staza nalazi iznad hidrocentrale. Zbog toga, vodostaj rijeke uvjetovan je isključivo prirodnim čimbenicima. Ako je vodostaj rijeke visok, organiziraju se rafting ture, a ako je nizak kajak ture. Upravo je iz tog razloga rijeka Zrmanja dobila naziv ljepotica i zvijer.

Slika 11: Rafting na rijeci Zrmanji

Izvor: Internet izvor: <http://riva-rafting-centar.hr/> (pristupljeno 12. kolovoz 2017)

Osnovni turistički resurs na kojem se temelji ponuda u destinacijama avanturističkog turizma nedvojbeno su okoliš i prirodne atrakcije. Međutim, sama prirodna osnova nije dovoljna za održivi razvoj ovog selektivnog oblika turizma. Osim prirodnih atrakcija, u destinaciji trebaju biti dostupni smještajni i ugostiteljski objekti u kojima turist boravi i konzumira hranu/piće, usluge stručnog kadra, te svi ostali dodatni turistički sadržaji koji izravno i neizravno utječu na boravak turista u destinaciji.

4.3. Pregled aktualne ponude avanturističkog turizma i popularne aktivnosti

Glavne turističke institucije i organizacije Zadarske županije prepoznale su važnost avanturističkog turizma za daljnji rast turističke potrošnje te dolazaka turista u razdoblju izvan glavne turističke sezone. Stoga se u suradnji s nositeljima turističkih usluga organiziraju različite manifestacije koje privlače veliki broj posjetitelja.

Od 27.04.2017. do 30.04.2017. na području Zadarske županije održan je prvi Zadar Outdoor festival, zajednički projekt nekoliko vodećih turističkih tvrtki koji je objedinio jedrenje, trail, plivanje, biciklizam, kajakarenje na moru, trčanje i rafting. Tako se područje Zadarske županije na četiri dana pretvorilo u igraonicu avanturizma za profesionalce, rekreativce i amatere raznih profila i interesa.

Slika 12: Logo Zadar Outdoor festivala

Izvor: Internet izvor, <https://zadaroutdoor.com/hr> (pristupljeno 12.kolovoz 2017)

U vodama Zadarskog kanala održana je jedriličarska regata, pred starim gradom plivački maraton i utrka kajaka. Ljubitelji raftinga imali su priliku prepustiti se čarobnom okruženju Zrmanje, dok su se ostali sudionici mogli okušati u tri izuzetno atraktivne discipline: bicikljanje zadarskim stazama, trčanje svjetski poznatom i najljepšem zalasku sunca ili trail tri rijeke.

Svake godine 1. svibnja, u mjestu Starigrad podno Velebita, održava se tradicionalni susret penjača u NP Paklenici i natjecanje u brzom penjanju velikih stijena- Big Wall Speed Climbing, s popratnim događanjima kao što je Paklenica Film Festival - revija kratkih amaterskih filmova penjačke tematike, razni maratoni i trekking utrke. Na području Velebita i

kanjona Zrmanje snimao se film o poglavici Winnetou prema knjizi njemačkog pisca Karl May-a, pa se svake godine tradicionalno organizira i manifestacija tragovima Winnetoua koja privlači brojne turiste, posebice iz Njemačke.

Slika 13: Snimanje filma „Winnetou“ u kanjonu rijeke Zrmanje

Izvor: Internet izvor, <http://www.rivijera-paklenica.hr/winnetou> (pristupljeno 12. kolovoz 2017)

Svake godine se održava i turističko rekreativna rafting regata po Zrmanji koja je iznimno popularna i posjećena. Organizira je Riva rafting d.o.o., koja uz rafting i kajaking po Zrmanji upravlja i seljačkim domaćinstvom u mjestu Kruševo na kojem se održava seoska olimpijada starih tradicionalnih sportova: bacanje kamena s ramena, povlačenje konopa, skakanje u vrećama i boćanje. Ovakve manifestacije primjer su uspješnih turističkih pothvata, spoja avanturističkog i ruralnog turizma koji doprinosi održivom ruralnom razvoju ovog dijela županije.

Slika 14: Rafting regata Zrmanja

Izvor: Internet izvor, <https://zadaroutdoor.com/hr/rafting-regata> (pristupljeno 12. kolovoz 2017)

Na otocima se također organiziraju razne manifestacije sportsko avanturističkog karaktera. Tako se na Dugom otoku svake godine održava Dugi otok trail i Škraping, utrke kroz očaravajuće prizore parka prirode Telašćica i otočja Zadarskog arhipelaga. Već četiri godine za redom, u Zadru se održava i globalni spektakl Wings for Life World Run. To je utrka humanitarnog karaktera u kojoj mogu sudjelovati svi, a cilj joj je prikupljanje sredstava za neprofitnu zakladu Wings for Life, koja financira najmodernija istraživanja pronalaska lijeka za ozljede leđne moždine.

Zadarska županija neosporno je destinacija koja ljubiteljima avanturističkog turizma nudi raznovrsne mogućnosti i široku lepezu aktivnosti. Geografska raznolikost na relativno malom prostoru nudi spoj mora i planina, rijeka i jezera, te gradova i ruralnih prostora. Avanturisti imaju priliku izabrati svoju omiljenu aktivnost u raznolikosti destinacije.

Što se tiče popularnih aktivnosti, avanturistički izleti i aranžmani ponuđeni su kroz različite forme:

1. Planinarenje i alpinizam
2. Slobodno penjanje ili Free climbing (disciplina koja se razvila iz alpinizma, a karakterizira je slobodno svladavanje penjačkih smjerova bez korištenja tehničke opreme za napredovanje, već se oprema koristi za sprječavanje eventualnih padova)
3. Big wall climbing (penjanje na neuređenim penjalištima)
4. Trekking (pješačenje)
5. Rafting (spuštanje gumenim čamcima niz rijeke)

6. Kajaking (vožnja kajakom niz more i rijeke)
7. Speleologija (špiljarenje)
8. Ronjenje
9. Birdwatching (promatranje ptica)
10. Jeep safari (organizirana vožnja jeepom)
11. Biciklizam i brdski biciklizam
12. Lovni i ribolovni turizam
13. Stand up paddle (veslanje na dasci)
14. Kiting (letenje zmajem)
15. Kitesurfing i windsurfing (lebdenje zmajem po moru)

Zadarska županija ove godine očekuje daljnji rast turizma, a tomu bi trebale pridonijeti i nove investicije u objekte i sadržaje, posebice za stvaranje doživljaja i jedinstvenog branda kako bi županija postala još poželjnija destinacija kroz cijelu godinu. Kroz sve projekte naglašava se važnost stvaranja doživljaja za turiste, što je i poanta svih promotivnih materijala Turističke zajednice i djelatnika u turizmu. Vodeći se time, Turistička zajednica grada Zadra realizirala je posebnu marketinšku kampanju „Osjeti Zadar“ kroz pet jednogminutnih filmova o Zadru koji prikazuju vrhunsku gastronomiju, kulturu, avanturizam, slavni zadarski zalazak sunca i Maraschino kao autentični zadarski proizvod. Svaki od pet filmova nosi različito raspoloženje i drukčiji doživljaj grada, pa su različiti i slogani koji se pojavljuju na kraju filmova: „Jednom kad ga probaš, zaljubiti ćeš se“, „Dom najljepšeg sunčevog zalaska na svijetu“, „Flaming Sunset. Iskustvo zbog kojega nikad nećeš požaliti“, „Shvatite svoju zabavu ozbiljno“ i „Idi gdje pobjednici idu“. Iako je kampanja tek nedavno krenula, već bilježi veliku popularnost diljem Hrvatske, a zasigurno će se vrlo brzo proširiti i na ostatak Europe i diljem svijeta.

4.3.1. Sigurnosni aspekti avanturističkog turizma

Danas smo svjedoci sve učestalijih terorističkih napada u kojima su u većini slučajeva žrtve turisti ali i turističke destinacije. Osim toga, vidljiv je i porast kriminaliteta, migracijskih kriza i lokalnih ratova te prirodnih katastrofa. Sve to utječe na sigurnost koja je oduvijek bila jedan od ključnih čimbenika uspjeha i razvoja svake turistički usmjerene zemlje ali i odlučujući faktor putovanja u određenu destinaciju. Sigurnost danas postaje sastavni dio proizvoda i kao takav mora pronaći svoje mjesto u strategijama turističkog razvoja. Osim toga, veće hotelske i turističke kompanije, trebale bi razviti krizni menadžment i razrađene protokole postupanja u slučaju izvanrednih situacija.⁶

Ministarstvo turizma kao krovna institucija turističkog razvoja u Republici Hrvatskoj osigurava sredstva u okviru različitih programa investicijske podrške i poticanja razvoja posebnih oblika turizma. Također radi i na unapređenju kvalitete i povećanju sigurnosti pri odvijanju posebnih oblika turizma na moru i priobalju, a posebice avanturističkog turizma. Stoga, dodjeljuje bespovratna sredstva Hrvatskoj gorskoj službi spašavanja za prevenciju nesreća i spašavanja. HGSS je nacionalna, stručna, humanitarna i neprofitna udruga koja obavlja djelatnost od interesa za Republiku Hrvatsku, a u koju se udružuju stanice Hrvatske gorske službe spašavanja s područja Republike Hrvatske.⁷ Aktivnosti koje se provode s ciljem podizanja razine kvalitete sigurnosti su izrada i distribucija letaka i upozorenja te drugih materijala za turiste koji se kreću na nepristupačnim terenima, te edukacija turističkih djelatnika koji se bave organiziranjem i provođenjem avanturističkih aranžmana. Također, radi se i na jačanju teritorijalne pokrivenosti prostora spasilačkim službama, izradi interventnih heliodroma na nepristupačnim terenima i otocima te održavanju stalne pripravnosti zbog pružanja pomoći turistima u bilo kojem trenutku. U organizaciji HGK Sektora za turizam i Zajednicom pustolovnog turizma, Hrvatska gorska služba spašavanja od 2004. godine provodi obuku o sigurnosti izvođenja pustolovnih aktivnosti te održava stručne edukacije za pustolovne vodiče. Cilj edukacije je obučiti vodiče kroz sigurnosno informativni aspekt te kako reagirati u slučaju nesretnog slučaja.

---

⁶ ITB kongres, <http://hrturizam.hr/itb-turizam-i-sigurnost/> (pristupljeno 7. rujan 2017)

⁷ HGSS, <http://www.gss.hr/hgss/o-sluzbi/> (pristupljeno 7. rujan 2017)

Slika 15: Logo Hrvatske gorske službe spašavanja

Izvor: Internet izvor, <http://www.gss.hr/> (pristupljeno 7. rujan 2017)

Aktualni projekt u kojem je Hrvatska gorska služba spašavanja glavni nositelj je „Razvoj inovativnih tehnologija u pustolovnom turizmu“ financiran sredstvima Europske unije putem IPA programa prekogranične suradnje Hrvatska – Crna Gora. Vodeći projektni partneri su Hrvatska gorska služba spašavanja (HGSS) u Republici Hrvatskoj i United Nations Development Program (UNDP) CO Montenegro u Crnoj Gori. Opći cilj projekta je doprinijeti ekonomskom razvoju prekograničnog područja kroz održive zajedničke aktivnosti, ponajprije u području turizma. Specifični ciljevi projekta su kreiranje i promocija turističkih proizvoda pomoću ICT tehnologije, poboljšanje kvalitete ponude avanturističkih usluga, poboljšanje tehničkih kapaciteta za razvoj pustolovnog turizma te uspostavljanje bolje suradnje među povezanim klasterima kako bi se povećala konkurentnost na tržištu.⁸

Ministarstvo unutarnjih poslova u suradnji sa Ministarstvom turizma već duži niz godina provodi projekt "Sigurna turistička sezona" u kojem policajci iz raznih europskih država borave u hrvatskim turističkim odredištima i na usluzi su svojim sugrađanima koji ljetni odmor provode u Hrvatskoj. Strani policajci doprinose većem osjećaju sigurnosti inozemnih gostiju i omogućuju bolju suradnju pri rješavanju kaznenih djela. U novije vrijeme, ovaj projekt provodi se i izvan glavne turističke sezone i u zimskim mjesecima.

---

⁸ HGSS, <http://www.gss.hr/hgss/projekti/razvoj-inovativnih-tehnologija-u-pustolovnom-turizmu-development-of-ict-for-outdoor-destinations/> (pristupljeno 7. rujan 2017)

5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE

Empirijski dio rada proveo se putem intervjua sa zaposlenicom putničke agencije Riva rafting centar d.o.o koja je smještena nedaleko Zadra, u mjestu Kruševo, nadomak kanjona rijeke Zrmanje ali i u neposrednoj blizini sedam nacionalnih parkova te parkova prirode u Republici Hrvatskoj. Agencija se na tržištu pozicionirala kao aktivni kreator ponude avanturističkog i seoskog turizma, te se bavi osmišljavanjem i organiziranjem team buildinga. U novije vrijeme je i dodatno proširila svoj krug djelovanja na organizaciju sportskih manifestacija kao jednog od modela marketinškog etabliranja Zadarske županije ali i uvođenja novih avanturističkih sportova. Ovom metodom nastojalo se doći do podataka o njihovim stavovima o dosadašnjem razvoju avanturističkog turizma kao i o planovima i projektima u budućnosti.

Ispitanica ima 31 godinu, posjeduje visoku stručnu spremu i radi već šest godina u putničkoj agenciji Riva rafting centar d.o.o koja je u obiteljskom vlasništvu. Kako se radi o maloj agenciji koja ima svega nekoliko zaposlenika, ispitanica obavlja više dužnosti. Voditelj je poslovnice, obavlja marketinške i operativno-izvršne poslove, te kreira i prodaje turističke aranžmane. Agencija surađuje i s vanjskim institucijama: Ministarstvo turizma, turističkim zajednicama, ugostiteljskim i prometnim poduzećima te s drugim putničkim agencijama. Promidžba turističke agencije odvija se putem web stranica i medija, tiskanih brošura, plakata, novinskih članaka i putem osobne prodaje.

Prema mišljenju i stavovima ispitanice ocijenjeni elementi ponude avanturističkog turizma u Zadarskoj županiji prikazani su u navedenoj tablici.

Tablica 2: Elementi ponude avanturističkog turizma

(1 - iznimno nezadovoljavajuće; 2 – nezadovoljavajuće; 3 - djelomično zadovoljavajuće; 4 – zadovoljavajuće; 5 - iznimno zadovoljavajuće)

<i>ELEMENTI PONUDE ZA turiste Avanturističkog turizma</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>Brojnost i raznovrsnost smještajnih objekata</i>		*			
<i>Kvaliteta smještajnih objekata</i>		*			
<i>Kvaliteta ugostiteljskih objekata</i>				*	

<i>Prometna povezanost i infrastruktura</i>				*	
<i>Brojnost i očuvanost kulturnih atrakcija</i>			*		
<i>Brojnost i kvaliteta prirodnih resursa za razvoj avanturističkog turizma</i>					*
<i>Brojnost i raznovrsnost dodatnih turističkih sadržaja</i>			*		
<i>Ekološka očuvanost okoliša</i>				*	
<i>Sigurnost kao preduvjet kvalitete ponude avanturističkih proizvoda</i>				*	
<i>Promocija avanturističkog turizma</i>			*		
<i>Kvaliteta i dostupnost turističkih informacija</i>			*		

Izvor: Prikaz autora

Iz tablice je vidljivo kako su najveći nedostaci ponude brojnost i kvaliteta smještajnih objekata, koji su ujedno i problem na nacionalnoj razini te usporavaju cjelokupni turistički razvoj u Republici Hrvatskoj. Brojnost i očuvanost kulturnih atrakcija, raznovrsnost dodatnih turističkih sadržaja te promocija i dostupnost turističkih informacija ocijenjene su srednjom ocjenom. Ekološka očuvanost i sigurnost kao preduvjet kvalitete ponude još uvijek su zadovoljavajući. Brojnost i kvaliteta prirodnih resursa iznimno su zadovoljavajući i predstavljaju dominantan faktor razvoja avanturističkog turizma u Zadarskoj županiji, no još uvijek su nedovoljno turistički valorizirani.

Prema mišljenju ispitanice, glavne prepreke turističkom razvoju su nepostojeća sustavna promidžba avanturističkog turizma, nedovoljno obrazovnog i stručnog kadra, nepostojeća odgovarajuća institucionalna podrška s nacionalne niti županijske razine te nesistematiziranost avanturističkih usluga. Nedostatni marketinški naponi Turističke zajednice

ogledaju se u nedovoljnoj informiranosti o određenoj lokaciji na području na kojem se planira stvarati novi avanturistički proizvod te mala i gotovo nikakva suradnja s lokalnom zajednicom, već dovođenje ljudi van te zajednice kako bi stvarali proizvod. Najveći problem svakako je dovođenje ideje do samog kraja i uvrštavanje finalnog proizvoda u marketinšku ponudu. Nepostojeća odgovarajuća institucionalna podrška i neuređena zakonska podloga predstavljaju problem na državnoj razini i onemogućuju normalno poslovanje mnogih poduzetnika koji djeluju u turizmu a posebice onima u segmentu avanturizma jer većina djelatnosti u tom području nema reguliran status. Potrebno je stoga, u budućnosti poraditi na stvaranju odgovarajuće zakonodavne regulative.

Efekti turizma na uskom području djelovanja navedene putničke agencije možemo podijeliti na pozitivne i negativne. Pozitivni su svakako otvaranje novih smještajnih jedinica, nova radna mjesta, osviještenost lokalne zajednice o ulaganjima u infrastrukturu te uvrštavanje destinacije na svjetsku turističku mapu. S druge strane, potrebni su veći naponi u održavanju ekološkog nivoa destinacije radi povećanog broja turista. Turisti svojim dolaskom u destinaciju utječu na svakodnevni život lokalnog stanovništva i okoline pa je potrebno pažljivo planirati turističke nosive kapacitete destinacije. Lokalno stanovništvo apsolutno treba uključiti u planiranje turističkog razvoja i osmišljavanju turističkih programa jer je ono najbolji poznavatelj lokacije. Pri tim se misli na sva važna geografska obilježja te sredine: skrivene ceste i putove, lokalne običaje i priče. Danas je već svima jasno da kvalitetna turistička ponuda, bez obzira radi li se o avanturizmu ili ne, mora imati svoju priču jer su upravo doživljaj i jedinstveno iskustvo glavni okidač pri odabiru destinacije. Također, potrebno je neprestano unaprjeđivati postojeću fizičku infrastrukturu te komunikaciju između pružatelja avanturističkih aranžmana i nadležnih institucija. Što se tiče same agencije, najveći problem u poslovanju predstavlja pronalazak stručnog kadra. Vizija i daljnja misija turističke agencije je potvrđivanje i održavanje kvalitete postojećih proizvoda te stvaranje i uvođenje novih.

Uz pravilnu podršku lokalne zajednice i njenog stanovništva, budućnost avanturističkog turizma u Zadarskoj županiji leži u ostvarenju postavljenih ciljeva. To se prvenstveno odnosi na razvoj ponude destinacije u razdoblju pred i posezone, segmente proizvoda s većom dodanom vrijednošću koji pridonose povećanju turističke potrošnje (složeni turistički proizvodi destinacije i specifični/tematski proizvodi) kao i dodatni sadržaji i manifestacije koji će djelovati na jačanje brenda Zadarske županije, a sukladno Strategiji razvoja turizma RH do 2020. i Strateškom marketinškom planu hrvatskog turizma 2014. – 2020.

6. ZAKLJUČAK

Avanturistički turizam je u svijetu jedan od najbrže rastućih segmenata, s godišnjim rastom i do 65 posto, te postaje jedno od vodećih područja prihoda ali i interesa današnje turističke industrije. U Republici Hrvatskoj se do sada nije sustavno radilo na ostvarenju mogućnosti koje pruža ovakav oblik turizma, tek su novom strategijom razvoja turizma prepoznati problemi ali i prilike te se krenulo u smjeru unapređenja turističke ponude. Zadarska županija poznata je kao jedna od najatraktivnijih destinacija na Mediteranu. Karakterizira je iznimna geografska raznolikost što ju čini idealnom za sport i avanturizam jer na relativno malom prostoru nudi spoj mora i planina, rijeka i jezera, gradova i ruralnih prostora a sve to temeljeno na drevnoj tisućljetnoj povijesti. Uz reprezentativne resurse i njihovu raznolikost, ključan doprinos daljnjem razvoju avanturističkog turizma na ovom području dat će suradnja javnog i privatnog sektora te sustavna i koordinirana marketinška kampanja temeljena na priči, a koja će pridonijeti stvaranju jedinstvenog brenda županije na turističkom globalnom tržištu. Nepostojanje uređene zakonske podloge i birokratsko tumačenje pojedinih pravilnika negativno se odražavaju na ovaj vid turizma, stoga je potrebno stvoriti odgovarajući zakonski okvir kojim bi se regulirale djelatnosti obavljanja i pružanja usluga avanturističkog turizma. Daljnjim razvojem ovog vida turizma, razvit će se i ruralna područja koja nisu turistički valorizirana ali i unutrašnjost županije i otoka, koji su unatoč svojim potencijalima zanemareni i suočeni s mnogim problemima posebice izvan turističke sezone. Važnost avanturističkog turizma ali i ostalih selektivnih oblika turizma, kako u Zadarskoj županiji tako i na razini cijele Republike Hrvatske, je daljnji rast turističke potrošnje te dolazak i duži boravak turista u razdoblju izvan glavne turističke sezone.

SAŽETAK:

Glavni cilj rada bio je istražiti resurse i potencijale kroz različite forme avanturističkog turizma u Zadarskoj županiji. Ova selektivna vrsta turizma u posljednje vrijeme bilježi eksponencijalni rast u svijetu, što se odražava na turističku industriju i trendove. U radu je provedeno empirijsko istraživanje u obliku intervjua sa djelatnicom turističke agencije specijalizirane za avanturizam. Zadarska županija sa svojim prirodnim bogatstvima i komparativnim prednostima ima sve predispozicije da se nametne kao vodeća destinacija avanturističkog turizma u Republici Hrvatskoj. Da bi se to i ostvarilo, morat će se premostiti prepreke koje se ogledaju u nedovoljnoj suradnji javnog i privatnog sektora, nesistematiziranosti ponude avanturističkih usluga, neuređenom zakonskom okviru te nedostatnim marketinškim naporima.

SUMMARY:

The main goal of this study was to explore the resources and potentials through the different forms of adventure tourism in the Zadar County. This selective type of tourism recently recorded exponential growth in the world, which reflects the tourism industry and tourism trends. This work was carried out through empirical research in the form of interview with employee of a travel agency specialized in adventure. Zadar County with its natural resources and comparative advantages has the potential to establish itself as a leading destination for adventure tourism in Croatia. For this to happen, it will have to overcome obstacles that are reflected in the lack of cooperation between public and private sector, unsystematic offers of adventure services, disordered legislative framework and lack of marketing efforts.

LITERATURA

POPIS KNJIGA I ČASOPISA

1. Bartoluci, M., Čavlek, N.; Turizam i sport, Fakultet za fizičku kulturu, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb 1998.
2. Bartoluci, M.; Turizam i sport : razvojni aspekti, Zagreb: Školska knjiga, 2007.
3. Novak, I.; Sportski marketing i industrija sporta, Zagreb: Maling, 2006.
4. Geić S.; Menadžment resursa u selektivnom turizmu, Sveučilište u Splitu, Split 2009.

DOKUMENTI I STRATEGIJE

1. Adventure Travel Trade Association: New adventure traveler
2. Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023.
3. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema spolu i starosti, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013
4. Prostorni plan Zadarske županije – pročišćeni tekst, (2006.): Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije, Zadar
5. Strategija razvoja turizma grada Zadra za razdoblje 2016.-2026. g.
6. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine,(2013.): Vlada Republike Hrvatske, Zagreb
7. Strategija razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske za razdoblje 2009.-2019., (2008.): Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture; Ministarstvo turizma, Zagreb
8. UNWTO Global Report on Adventure Tourism

INTERNET IZVORI

1. <https://www.adventuretravel.biz/>
2. <https://www.adventuretravelnews.com/>
3. <https://www.adventuretravel.biz/research/unwto-global-report-on-adventure-tourism/>
4. <https://www.adventuretravel.biz/research/the-new-adventure-traveler/>
5. <http://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/rafting>
6. <http://www.feel.zadar.travel/>

7. <http://www.gss.hr/>
8. <https://www.hgk.hr/za-pustolovni-turizam-tek-pocinje-sezona-najava>
9. <http://www.hgsszd.hr/hr/>
10. <http://www.mint.hr/default.aspx?id=7976>
11. <http://www.mint.hr/default.aspx?id=356>
12. <http://www.np-paklenica.hr/>
13. <https://www.vecernji.hr/lifestyle/pustolovna-hrvatska-aktivan-odmor-idealno-je-izbor-za-one-koji-od-rekreacije-ne-odustaju-ni-na-odmoru-1086537>
14. <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/>
15. <http://riva-rafting-centar.hr/>
16. <http://speleologija.eu/hrv/turizam.html>
17. <https://www.zadarska-zupanija.hr/>

